

Andrzej
BALANDYNOWICZ

PRO KUR JAZ NA

**SPRAWIEDLIWOŚĆ
KARZĄCA**

Wolters Kluwer

Andrzej
BALANDYNOWICZ

PROB JUBA

**SPRAWIEDLIWOŚĆ
KARZĄCA**

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Wolters Kluwer

Warszawa 2015

Recenzent

Prof. zw. dr hab. dr h.c. Brunon Hołyst

Dr hab. Anna Kieszowska, prof. UJK

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Kinga Puton

Opracowanie redakcyjne

Bartosz Stanisławski

Łamanie

JustLuk Łukasz Drzewiecki, Justyna Szumięł, Krzysztof Drzewiecki

Projekt graficzny okładki

Tomasz Nowak

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ

Więcej na www.legalnakultura.pl

POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2015

ISBN: 978-83-264-8005-8

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Profesorowi Stanisławowi Walczakowi
– Promotorowi, Wybitnemu Humaniście,
Prekursorowi prawa i polityki penitencjarnej
za ukształtowanie mojej tożsamości naukowej
ku nieprzemijającej pamięci o Mistrzu i Nauczycielu
– monografię poświęcam
Autor

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wprowadzenie	15
Rozdział 1	
Terapia probacyjna podstawą edukacji szkolnej w procesie profilaktyki pre- i postdeliktualnej	21
1.1. Zachowania problemowe młodzieży	21
1.1.1. Indywidualna i zbiorowa interwencja	21
1.1.2. Przeszłość wśród uczniów „problemowych”	23
1.1.3. Problemy w szkole jako źródło przestępczości nieletnich	24
1.1.4. Interpretacja związku między problemami w szkolnej edukacji nieletnich a ich przestępczością	25
1.1.5. Szkoła i przestępczość	26
1.1.6. Przeszłość uczniowska w różnych szkołach	27
1.1.7. Uczniowie narażeni na wysokie ryzyko przestępczości i różnice międzyszkolne	29
1.1.8. Obszary środowisk marginesowych a przestępczość uczniowska	30
1.1.9. Przeszłość i skład uczniowski	31
1.1.10. Przeszłość a organizacyjne, społeczne i edukacyjne funkcje szkoły	32
1.1.11. Paradygmat pomocy podstawą interwencji podmiotu wychowującego w szkole	35
1.2. Profilaktyka przestępczości nieletnich	38
1.3. Filozofia probacji – idea resocjalizacji w oparciu o społeczeństwo	56
1.4. Środki probacyjne dla nieletnich w środowisku lokalnym	62
1.4.1. Formalnoprawne cele i funkcje kuratorskich ośrodków pracy z młodzieżą	63
1.4.2. Struktura organizacyjna ośrodków kuratorskich	65
1.4.2.1. Zasady podporządkowania i nadzór	65
1.4.2.2. Organizacja wewnętrzna	67
1.4.2.3. Zasady finansowania	67
1.4.3. Funkcjonowanie kuratorskich ośrodków pracy z młodzieżą w praktyce	68
1.4.3.1. Charakterystyka grupy	68
1.4.3.2. Nieprzystosowanie społeczne nieletnich przed skierowaniem do kuratorskich ośrodków pracy	69

1.4.4.	Sytuacja rodzinna nieletnich oraz jej wpływ na proces demoralizacji młodzieży uczęszczającej do kuratorskich ośrodków	70
1.4.4.1.	Uwagi ogólne	70
1.4.4.2.	Pobyty badanych w kuratorskich ośrodkach pracy z młodzieżą ...	71
1.4.5.	Ocena efektywności pracy resocjalizacyjnej w kuratorskich ośrodkach	72
1.4.5.1.	Program sportowy realizowany w warunkach ośrodków kuratorskich – propozycja kształtowania prospołecznych wzorów osobowości młodzieży	73
1.4.5.2.	Charakterystyka osób badanych na podstawie badań kwestionariuszowych	76
1.4.5.3.	Skuteczność programu wychowawczego młodzieży w ośrodkach kuratorskich	88
1.4.5.4.	Wnioski, implikacje i uwagi dotyczące funkcjonowania nieletnich w programie sportowym	95
1.5.	Działalność probacyjna jako kontrola, opieka i zmiana społeczna będąca resocjalizacją wspierającą z udziałem społeczeństwa	96

Rozdział 2

System probacji – kary średniej mocy i kary wolnościowe jako propozycja nowej filozofii karania	105
2.1. Uwagi wstępne	105
2.2. Konwergencja w zakresie sposobów karania	106
2.3. Orzekanie kar zgodnie z regułami sprawiedliwości formalnej	107
2.4. Polityka karna oparta na podejściu systemowym	110
2.5. Sposoby postrzegania przedsięwzięć karnych	111
2.6. Lokalny system sprawiedliwości karnej	117
2.7. Władza wykonawcza a reformy	122
2.8. Ograniczenia fiskalne i prawne	125
2.9. Polityka karna źródłem systemu sprawiedliwego karania	127

Rozdział 3

Modernizacja zakładów karnych jako próba reformowania systemu karania	134
3.1. Historia systemu penitencjarnego we Włoszech	134
3.2. Więzienia w perspektywie aglomeracji miejskich	138
3.3. Kolonizacja przestępczości	141
3.4. Więzienia a infrastruktura społeczna	144
3.5. Technologie izolacji więziennej	146
3.6. Cele więzienne	149
3.7. Czas izolacji więziennej	151

Rozdział 4

Ujęcie religijne i filozoficzne reformy więzienia	156
4.1. Scena kary	156
4.2. „Przestrzeń” życiowa więźniów	159

4.3. Internowanie więźniów	161
4.4. Więzienia a reforma	164
4.5. Więzienia a brutalizacja obyczajów	167
4.6. Więzienia a ideał braterstwa ludzi	170

Rozdział 5

Kryzys kary pozbawienia wolności w świetle teorii i praktyki penitencjarnej	177
5.1. Uwagi wstępne	177
5.2. Kara pozbawienia wolności jako sytuacja deprywacyjna	177
5.3. Wpływ nieformalnej organizacji skazanych na efektywność procesów resocjalizacyjnych	178
5.4. Dehumanizacja instytucji penitencjarnych	179
5.5. Ograniczony zakres środków oddziaływania wychowawczego	181
5.6. Reperkusje niespójności poszczególnych stadiów polityki karnej	183
5.7. Efektywność kary pozbawienia wolności w świetle ważniejszych badań empirycznych	187
5.8. Współczesne niewolnictwo więźniów zatrudnionych w zakładach karnych ..	192
5.9. Krytyczna analiza ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 173 z późn. zm.)	202

Rozdział 6

Odpowiedzialność karna a środki probacyjne	207
6.1. Polityka karania – jej mankamenty	207
6.2. Rozbudowany system odpowiedzialności karnej	214
6.3. Teoria zasłużonej kary	220

Rozdział 7

Współczesna przestępczość kryminalna w ujęciu kognitywistycznym a interwencja probacyjna	226
7.1. Przestępczość przeciwko środowisku naturalnemu na tle przestępczości gospodarczej. Próba wyjaśnienia zjawiska w świetle interdyscyplinarnych teorii prawno-kryminologicznych	226
7.1.1. Przestępczość przeciwko środowisku naturalnemu a przestępczość gospodarcza	227
7.1.2. Zjawisko przestępczości przeciwko środowisku naturalnemu w świetle teorii prawno-kryminologicznych	230
7.2. Prewencja przestępczości skierowanej przeciwko ochronie środowiska naturalnego w świetle kognitywnych badań kryminologicznych	243
7.2.1. Badania kryminologiczne wsparte na paradygmacie interpretatywnym wyjaśniające istotę przestępczości skierowanej przeciwko ochronie środowiska naturalnego	245
7.3. Dobro jednostki a dobro wspólne wobec przestępczości przeciwko środowisku naturalnemu na poziomie wiedzy kryminologicznej	267

7.3.1.	Interdyscyplinarne teorie prawno-kryminologiczne wyjaśniające mechanizm popełniania przestępstw w obszarze ochrony środowiska naturalnego	268
7.4.	Granice depenalizacji w systemie kontroli przestępczości ekonomicznej w Polsce	287
7.4.1.	Przeciwdziałanie patologiom w administracji i biznesie	287
7.4.2.	Środki zapobiegawcze	288
7.4.3.	Związek przyczynowy	290
7.4.4.	Kontrola jako działanie dyscyplinarne	292
 Rozdział 8		
Wykluczenie społeczne recydywistów jako następstwo niesprawiedliwego i nieskutecznego karania		
		296
8.1.	Prawo karne i prawo penitencjarne pozbawione sumienia a wykluczenie społeczne jednostek	297
8.2.	Diagnoza środowisk wychowawczych recydywistów	300
8.3.	Stadium przekryminalne w dynamicznym ujęciu dewiacyjnych zachowań recydywistów	303
8.4.	Kariera kryminalna badanych osób	304
8.5.	Postawa pracownicza badanych	305
8.6.	Postawy recydywistów wobec własnych środowisk rodzinnych	308
8.7.	Postawy recydywistów w miejscach publicznych	309
8.8.	Postawa recydywistów wobec prawa w okresie badań katamnesticznych	311
8.9.	Zastosowanie środków alternatywnego karania wobec badanych osób	314
 Rozdział 9		
Reintegracja społeczna skazanych wsparta na paradygmacie tożsamości osobowej, społecznej i kulturowo-cywilizacyjnej		
		317
9.1.	Przedzałożeniowe myślenie aksjologiczne dotyczące procesu reintegracji społecznej	317
9.2.	Diagnozowanie społeczne a teorie naukowe	320
9.3.	Funkcjonalność struktur społecznych	325
9.4.	Reintegracja wsparta na wartościach	332
 Rozdział 10		
Podmiotowość osoby i dobro wspólne w procesie reintegracji społecznej a system probacji		
		337
10.1.	Podmiotowość a przedmiotowość osoby w procesie reintegracji	337
10.2.	Autonomia i godność osoby a reintegracja społeczna	342
10.3.	Wzmacnianie procesu destygmatyzacji eksdewianta jako warunek reintegracji społecznej	351
 Rozdział 11		
Metodyka oddziaływania pedagogicznego a skuteczność procesu reintegracji społecznej w warunkach probacji		
		360
11.1.	Funkcjonalność systemu reintegracji a stopień jego koherencji	360

11.2. Terapia indywidualna, na rzecz grupy i środowiska oraz podejście rezydencjalne	363
11.3. Dekalog praktycznych oddziaływań pomocowych w systemie reintegracji i probacji	367
11.4. Terapia środowiskowa i rezydencjalna jako kierunek pomocy, zmiany i kontroli społecznej	374
11.5. Proces integracji społecznej dewiantów w ujęciu terapii systemów	377
11.6. Inkluzja i integracja społeczna podstawą przeciwdziałania wykluczeniu i marginalizacji jednostki	382

Rozdział 12

Obozy dyscyplinujące jako kary średniej mocy w Stanach Zjednoczonych

Ameryki – ujęcie historyczne. Poszukiwanie alternatywnych rozwiązań	390
12.1. Uniwersalna wymowa obozów dyscyplinujących	391
12.2. Stanowe obozy dyscyplinujące dla dorosłych	394
12.3. Cechy obozu dyscyplinującego	399
12.3.1. Lokalizacja	399
12.3.2. Struktura militarna i dyscyplina	399
12.3.3. Programy dodatkowe	401
12.3.4. Zróżnicowanie programów	402
12.3.5. Długość programu	403
12.3.6. Pomoc postpenitencjarna dla uczestników obozów dyscyplinujących ..	404
12.4. Obozy dyscyplinujące dla dorosłych prowadzone przez władze lokalne	404
12.5. Obozy dla więźniów federalnych	405
12.6. Obozy dyscyplinujące dla nieletnich	406
12.6.1. Uwagi ogólne	406
12.6.2. Programy stosowane w obozach dyscyplinujących dla nieletnich	409
12.6.3. Programy postpenitencjarne	409
12.7. Funkcjonalność i efektywność obozów dyscyplinujących	410
12.7.1. Uwagi ogólne	410
12.7.2. Obozy dyscyplinujące a zjawisko recydywy	411
12.7.3. Obozy dyscyplinujące a zjawisko recydywy w grupach przestępców ..	413
12.8. Idea obozów dyscyplinujących w praktyce resocjalizacyjnej	416

Rozdział 13

Efektywność aresztu domowego z elektronicznym monitoringiem

na przykładzie stanu Arizona Ameryki Północnej – ujęcie historyczne	418
13.1. Ekonomiczna efektywność kar średniej mocy	422
13.2. Program społecznego karania na przykładzie stanu Arizona	425
13.3. Organizacja wykonywania kary średniej mocy na przykładzie stanu Arizona	427
13.4. Wyposażenie wchodzące w skład systemu monitoringu elektronicznego – ujęcie historyczne	428
13.4.1. Procedury weryfikacyjne w przypadku naruszenia zasad monitoringu	429

13.5. Badania nad ekonomiczną efektywnością aresztu domowego z elektronicznym monitoringiem	430
---	-----

Rozdział 14

Humanistyczny model kurateli wychowującej w Wielkiej Brytanii

– ujęcie historyczne	444
14.1. Historia rozwoju stosunków między sędziami pokoju a urzędem kuratora . . .	446

Rozdział 15

Resocjalizacja wspierająca z udziałem społeczeństwa wobec przestępców

wsparta na wartościach	466
15.1. Casework jako podstawowa strategia i procedura oddziaływania resocjalizacyjnego w warunkach probacji	466
15.2. Terapia grupowa, praca środowiskowa i opieka rezydencjalna	469
15.3. Podejście systemowe do praktyki pracy resocjalizacyjnej w warunkach probacji	472

Rozdział 16

Resocjalizacja wspierająca w społeczeństwie wobec skazanych

w warunkach probacji	480
16.1. Fazy oddziaływania wychowawczego	480
16.2. Potrzeby podopiecznych, których zaspokojenie stanowi warunek powodzenia procesu resocjalizacji	484
16.3. Metody wykorzystywane w probacji organizowanej strategią indywidualnych przypadków	489

Rozdział 17

Kuratela dla dorosłych – pomoc w przystosowaniu do życia w społeczeństwie .....

17.1. Interwencje w sytuacji kryzysowej a praca długoterminowa	497
17.2. Oddziaływanie na środowisko rodzinne	501
17.3. Praca terenowa i etapy procesu adaptacyjnego	507

Zmiany w polityce karania – postulaty	517
--	------------

Bibliografia	525
---------------------------	------------

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty normatywne

- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- r.o.k. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 października 2001 r. w sprawie ośrodków kuratorskich (Dz. U. Nr 120, poz. 1294)

Czasopisma

- Arch. Krymin. – Archiwum Kryminologii
- AUL Fol. Iur. – Acta Universitatis Lodzianis. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Seria I Folia Iuridica
- GSiP – Gazeta Sądowa i Penitencjarna
- NP – Nowe Prawo
- PiP – Państwo i Prawo
- PNUŚ Karn. – Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego. Problemy Prawa Karnego
- PP – Przegląd Penitencjarny
- PPiK – Przegląd Penitencjarny i Kryminologiczny
- Prok. i Pr. – Prokuratura i Prawo
- Stud. Krymin. – Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne
- ZNIBPS – Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
- ZNUS – Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Roczniki Prawnicze

WPROWADZENIE

Kara bezwzględnego pozbawienia wolności stała się w wielu krajach swoistą obsesją. Retrybucyjny system prawa karnego zbudowany w większości na fundamentach filozofii zemsty i wstydu nie skutkuje sprawiedliwym rozwiązaniem – ani dla ofiar, ani dla przestępców.

Ze względu na niesłyszana wprost skalę niepowodzenia obecnego systemu odpłaty (resocjalizacji instytucjonalnej), w którym stopień recydywy w ciągu 2 lat od zakończenia odbywania kary izolacyjnej wynosi od 60 do 80%, rodzi się pytanie, czy kara powinna w dalszym ciągu stanowić centralny punkt zainteresowania struktur wymiaru sprawiedliwości. Retrybucyjny model polityki kryminalnej oparty jest w dużej mierze na karze bezwzględnego pozbawienia wolności i na zemście. Podczas gdy w ostatnich latach obserwujemy coraz bardziej wyraźną degradację socjalno-bytową oraz wzrost liczby biednych, bezrobotnych, uzależnionych od alkoholu i innych środków psychoaktywnych, przeważająca część społeczeństwa oraz władza publiczna koncentrują się głównie na zaostrzeniu kar i masowym korzystaniu z instytucji pozbawienia wolności. Należy jednak zauważyć, że ze wszystkich form polityki społecznej ta właśnie jest najbardziej nieefektywna. Żaden system społeczny nie był tak drogi i tak nieustannie nieskuteczny jak powiązana z więzieniem machina prawa karnego, przy której tak niewolniczo obstawiamy i w ramach której projektujemy oddziaływania „pseudoresocjalizacyjne”.

Czyż nie wydajemy olbrzymich kwot ze środków publicznych na patologiczny system, traktując mniejszości w niesprawiedliwy sposób, dehumanizujący wszystkich uczestników tegoż systemu, a gwarantujący jedynie stały wzrost przestępczości i masowe zaludnianie zakładów karnych?

W ciągu ostatnich 20 lat wraz z rozwojem globalnej gospodarki rynkowej i pojawieniem się prywatnych więzień dokonał się mariaż przemysłu i więziennictwa, który zdominował ewolucję systemu penitencjarnego na całym świecie.

Jest to zatrważająca tendencja, która konstytuuje zespół biurokratycznych, politycznych i gospodarczych interesów, które zachęcają do zwiększania wydatków na więziennictwo – i to niezależnie od zdiagnozowanych i rzeczywistych potrzeb społecznych. Skala przestępczości jest dynamicznie zmienna, natomiast nauka wypracowała alternatywne środki probacyjne zamiast pejoratywnej izolacji przestrzennej, jednakże bezrefleksyjnie z pominięciem dialogu społecznego realizuje się program budowy nowych więzień. Kompleks przemysłowo-więzienny powstaje dzięki złudnym teoriom resocjalizacji penitencjarnej, obietnicom dużych pieniędzy i gwarantowanych miejsc pracy. Jego uczestnikami są nadal w większości osoby wymagające wyłącznie resocjalizacji socjalnej, gdyż są one pozbawione środków materialnych, jakichkolwiek zabezpieczeń bytowych, obciążone chorobami psychicznymi, alkoholizmem i z konieczności przyjmują status tożsamości przestępczej.

Poprawcze wartości izolacyjnych środków karnych podaje się w wątpliwość. Nurt ten wywodzi się z obserwacji penitencjarnych poczynionych już na początku XIX w.

W literaturze epoki tzw. gorączki penitencjarnej żywo dyskutowano problem wpływu izolacji więziennej na powstawanie niekorzystnych zmian w biopsychicznej i psychospołecznej strukturze osobowości więźniów. Postrzeganie zmian w fizjonomii skazanych i nieodwracalnych odchyłeń w ich psychice zostało wzbogacone w końcu XIX w., a więc już w czasie nobilitacji wychowawczych doktryn kary, dzięki koncepcjom demoralizującego wpływu środowiska więziennego, pogłębiającego społeczną degradację osoby. I tak: wolność jest jedną z naczelnych kategorii aksjologicznych, do której zmierza każdy człowiek i która zakresem znaczeniowym obejmuje zarówno elementy przedmiotowe, jak i przeżywane stany psychiczne. Elementy przedmiotowe wolności składają się na wolność zewnętrzną, a przeżycia psychiczne wypełniają treści, pojęcia wolności wewnętrznej. Granice wolności zewnętrznej wytyczane są w zasadzie przez prawa przyrody, natomiast dążenia jednostki do uwalniania się od popędów natury pierwotnej i zastępowania ich wartościami moralnymi stanowi wyraz wolności wewnętrznej.

Wolność wewnętrzna winna być rozważana w płaszczyźnie psychologicznej jako proces przeżyć psychicznych, przez które osoba dąży do poszerzania zakresu duchowej wolności, a zatem do zintegrowanego rozwoju osobowości.

Osobom skazanym na bezwzględną karę pozbawienia wolności zostaje ona odebrana w sensie zewnętrznym i wewnętrznym. Bariere uniemożliwiająca osiągnięcie wolności w sensie zewnętrznym stwarzają zamknięty charakter zakładu penitencjarnego i styl systemu silnej kontroli. W stosunku zaś do więźniów niebezpiecznych system oparty jest na superizolacji zewnętrznej w ramach i tak zamkniętej przestrzeni społecznej. Restrykcje regulaminowe krępują zaś rozwój psychiczny skazanych, a niejednokrotnie odbierają im możliwość takiego rozwoju. Istotną bowiem właściwością (eksplikacją) kary pozbawienia wolności i instytucji ją realizujących jest przymus. Skazany odczuwa go jako narzucone odgórnie, wbrew jego woli, działania organizacyjne, fizyczne i psychiczne w zakresie własnego funkcjonowania, co jest on skłonny odebrać jako przemoc. Poczucie wynikających z tego dolegliwości wzmagają odczucie nagłego zwrotu w sytuacji życiowej, w statusie prawnym oraz narzuconego uczestnictwa w nieakceptowanych sytuacjach i środowisku.

Powstająca na skutek izolacji przestrzennej suma przykrych doznań i negatywnych bodźców oraz procesów zaraźliwości grupy w dużej mierze prowadzi osoby skazywane na pobyt w więzieniu do niekorzystnej sytuacji z punktu widzenia wewnętrznego rozwoju osobowego i depersonalizacji struktur osobowościowych, a zwłaszcza samooceny i samoświadomości społecznej. Rozmiar odczuwanych dolegliwości i psychicznego cierpienia zależy od intensywności bodźców je wywołujących i od poziomu zasobów wewnętrznych jednostki poddanej represji.

Resocjalizacja penitencjarna może być skutecznym procesem wyłącznie w następstwie doprowadzenia systemu więzień do stanu społecznej deizolacji. Może się on odbywać przez komórkowy proces minimalizowania izolacji wewnętrznej oraz integrowania instytucji izolujących poza więzienną strukturą społeczną. Integracja powinna się odbywać przez uczestnictwo osób niezwiązanych profesjonalnie z więziennictwem w strukturach instytucji penitencjarnych oraz wprowadzanie więźniów w istniejące pozapenitencjarne struktury społeczne.

Zasada integracyjności powinna być sprzężona ze stopniem zabezpieczenia danego więzienia. I tak w zakładach karnych o maksymalnym stopniu zabezpieczenia (zwłaszcza w przypadku osadzonych niebezpiecznych) zagwarantowany powinien być udział w realizacji pozaochronnych zadań penitencjarnych społeczników stowarzyszonych w organizacjach patronackich, głównie w zaspokajaniu socjalnych i kulturalnych potrzeb skazanych. W zakładach penitencjarnych o minimalnym stopniu zabezpieczenia więźniowie powinni zaś mieć stworzone warunki naturalnego udziału w życiu komunalnych instytucji użyteczności publicznej. Natomiast w więzieniach o średnim stopniu zabezpieczenia obie te formy należy stosować równocześnie, z naciskiem na ułatwienie skazanym udziału w życiu społecznym.

Eksplikatywną formą resocjalizacji penitencjarnej w świetle zaprezentowanego materiału badawczego jest powierzenie zadań pedagogicznych profesjonalistom, ale od systemu więziennego organizacyjnie i funkcjonalnie niezależnym. Na przykład zawodowi kuratorzy sądowi mogą spełniać rolę opiekunów, nauczycieli, doradców, ekspertów i pośredników w procesie resocjalizacji i readaptacji społecznej. Szczególną formą deizolacji społecznej, która ma wartość resocjalizacyjną sama w sobie, jest umożliwienie skazanym wierzącym udziału w praktykach religijnych oraz w organizowanych dla nich specjalnych zajęciach religijno-moralnych lub etycznych dla pozostałych osadzonych.

Prawidłowy przebieg procesu resocjalizacji w warunkach szczelnej izolacji może mieć miejsce jedynie przez zagwarantowanie warunków dla uprzedniej deizolacji wewnętrznej. Może on polegać na eliminowaniu irracjonalnych urządzeń ochronnych, gdyż wiele z nich w polskich więzieniach służy zorganizowanemu systemowi zalegalizowanego terroru stosowanego automatycznie i przybierającego formę stylu życia. Inną procedurą gwarantującą osiągnięcie projektowanego stanu deizolacji wewnętrznej jest minimalizowanie izolacji wewnętrznej nie przez mechaniczne i przymusowe narzucanie wzorców i reguł postępowania, ale przez powiększanie zakresu samokontroli zachowania się więźniów wobec innych oraz zachowania się w grupie.

Więźniowie i interakcje wewnątrzzakładowe nie mogą brutalizować obyczajów, podważać ideału solidaryzmu społecznego (braterstwa ludzi) i eliminować tych, którzy swoim zachowaniem zagrażają aktualnej strukturze społecznej. Transmisja sprawiedliwości karzącej w przestrzeni zamkniętej winna wygenerować treść procesu resocjalizacji dla tych, którzy tego potrzebują na warunkach segregacyjnych, przy jednoczesnym zachowaniu szans na ich pełną inkluzję społeczną oraz zintegrowany rozwój osobowości na podstawie salutogenetycznych zasobów i potencjałów.

Analiza kondycji funkcjonowania społecznego w aspekcie rozwoju relacji interpersonalnych prowadzi do konieczności utworzenia odpowiednich sposobów oddziaływania, które powinny stanowić miarę profesjonalizmu w obszarze eliminowania zagrożeń oraz kontroli i zmiany społecznej zjawisk dewiacyjnych i opresyjno-kryzysowych w przestrzeni indywidualnej, grupowej, lokalnej, krajowej, a także międzynarodowej (np. w przypadku konfliktów rasowych, wyznaniowych czy zagrożeń terrorystycznych). Zaadaptowanie rozwiązań praktycznych z obszaru pedagogiki resocjalizacyjnej oraz rozwojowych modeli terapii społecznej pozwoliłoby doprowadzić do integracji systemu terapii probacyjnej na trzecim poziomie, uwzględniającym trafność, trwałość, skuteczność, efektywność, funkcjonalność, innowacyjność oraz kosztochłonność oddziaływań.

Badania naukowe podkreślają istnienie związku pomiędzy zagrożeniem demoralizacją, nieprzystosowaniem, przestępczością a innymi problemami społecznymi na poziomie struktury mikro- i makrosocjalnej. Istnienie tej korelacji upoważnia do przyjęcia zintegrowanego modelu interwencji terapeutycznej, który będzie zapobiegał zjawiskom dewiacyjnym i opresyjnym lub stany występujące korygował. Terapia probacyjna stanie się szansą interpretacyjno-moderacyjną zarówno w sferze integralności myśli teoretycznej, jak i idei prakseologicznej prowadzącej do skonstruowania odpowiednich umiejętności praktycznych. Opierając się na pogłębionej analizie przypadku stanowiącego przedmiot oddziaływania terapeutycznego, można będzie podjąć próbę indywidualnego i lokalno-środowiskowego rozwiązywania problemów interakcyjnych. System interwencji terapeutycznej zorientowany na jednostkę lub problem społeczny określi warunki brzegowe, dynamikę i motywy budowania struktur odpowiedzialnych za wykonawstwo na poziomie profilaktyki predeliktualnej, objawowej i postwykonawczej oraz przyczyni się do sformułowania zaleceń moderacyjnych pozwalających prewencyjnie wpływać na treść, zakres i dynamikę zjawiska na określonym terenie.

Model terapii probacyjnej rozumiany jako obszar kontroli i zmiany społecznej odzwierciedlający teorie naukowe w interdyscyplinarnym myśleniu zakłada udział wielu dziedzin nauki oraz zindywidualizowanych doktryn badawczych opisujących i wyjaśniających przedmiot poznania. Zakładany pluralizm poznawczy w terapii probacyjnej jako stały element formułowania diagnozy oraz prognozy zjawisk dewiacyjnych i sytuacji opresyjno-konfliktowych będzie podejściem etnocentrycznym, fenomenologicznym, ekologicznym i synergetycznym w kierunku empirycznego rozpoznania zjawiska. W obszarze tego rodzaju algorytmu naukowego będzie można wyjaśnić etiologię, przebieg oraz formułować praktyczne programy interwencji profilaktycznych, prewencyjnych, korekcyjnych i prognostycznych.

Do sprawnego funkcjonowania środowiskowych form terapii probacyjnej konieczne jest właściwe wykształcenie i wprowadzenie do systemu społecznego odpowiednio przygotowanych osób, zdolnych do podejmowania zadań związanych ze społecznym modelem terapii. Takie wykształcenie nie pociąga za sobą tak dużych kosztów jak przygotowanie wysoko kwalifikowanych specjalistów z zakresu terapii, jednocześnie upowszechnia kontakt z odpowiednio przygotowaną osobą. Tę rolę i zadania może spełniać terapeuta probacyjny.

Koncepcja roli terapeuty probacyjnego związana jest z modelem oddziaływań stanowiących podstawę do określenia kariery zawodowej wykonawców wielu ról etatowych. Kompetencje terapeuty probacyjnego mogą stanowić wkład wiedzy podstawowej oraz praktycznych umiejętności do podejmowania się roli tutora, superwizora, negocjatora, mediatora, pośrednika bądź wychowawcy w sferze usług, zadań i interwencji w określonych sytuacjach konfliktowych w instytucjonalnym systemie organów wymiaru sprawiedliwości (sądy rodzinne, sądy powszechne, kuratela sądowa), systemie organów świadczących działalność wychowawczą, resocjalizacyjną na rzecz dzieci, młodzieży i osób dorosłych (ośrodki szkolno-wychowawcze, socjoterapeutyczne, środowiskowe, ogniska kwalifikacji zawodowych, rodziny zastępcze, placówki oświatowo-wychowawcze, zakłady opieki lekarskiej dla osób uzależnionych od alkoholu, narkotyków, dopalaczy lub środków farmakologicznych, zakłady poprawcze, karne) oraz systemie organów administracji państwowej, definiujących i realizujących lokalno-środowiskową politykę

społeczną, w tym działalność pomocową na rzecz osób dużego ryzyka stygmatyzacji, wykluczenia lub nieprzystosowania społecznego (obszary pomocy społecznej).

Zadaniem terapeuty probacyjnego w szczególności będą:

- 1) diagnozowanie i prognozowanie społeczne prowadzące do wyjaśnienia etiologii (wykrycia endo- i egzogennych czynników zaburzenia), określenia faz, etapów i czynności przebiegu oddziaływania probacyjnego, sformułowanie praktycznego programu interwencji (profilaktycznej, prewencyjnej, korekcyjnej, naprawczej);
- 2) monitorowanie i rozstrzyganie lokalnych problemów społecznych odnoszące się do sformułowania strategii kontroli w rygorach właściwych dla postępowania prognostycznego, profilaktycznego, prewencyjnego i korekcyjnego zmierzającego do skutecznego i efektywnego rozstrzygnięcia;
- 3) doradztwo i rozwiązywanie problemów środowiskowych zmierzające do podejścia pomocowego stanowiącego proaktywną, epistemologiczną, strukturalną i synergiczno-ekologiczną interwencję rozwiązań systemowych w sytuacjach kryzysowo-opresyjnych;
- 4) rozwiązywanie sytuacji kryzysowych w obszarze zjawisk patologicznych pozwalające na modyfikację obejmującą przewartościowanie celów, funkcji, zadań, metod i środków postępowania w ujęciu strukturalno-dynamicznym oraz przebudowę zachowań w wybranych elementach zmiany z katalogu czynników oddziałujących na społeczeństwo, jednocześnie wywołujących pozytywne skutki w sferze kontroli pozwalającej prewencyjnie wpływać na treść, zakres i dynamikę zjawiska oraz kontrolować zmiany społeczne zjawisk wiktymogennych.

Stały kontakt z podopiecznym o dużym ryzyku stygmatyzacji zapewni ciągłość prowadzącą do udostępniania właściwych form opieki, wsparcia i pomocy z zakresu polityki społecznej państwa, a współdziałanie prowadzi do homeostazy wszystkich podmiotów organizujących interwencje profilaktyczno-socjalizacyjne i resocjalizacyjno-readaptacyjne z zakresu kontroli zjawisk dewiacyjnych, sytuacji opresyjnych, marginalizacji, wykluczenia społecznego czy konfliktów społecznych.

Publikacja ta ukazuje nowoczesną teorię kary, opartą na paradygmacie sprawiedliwości formalnej, ekwiwalentnej i naprawczej, dającą podstawę do dywersyfikacji środków karnych, w tym realizacji probacji w szerokim zakresie jako nowoczesnego systemu sprawiedliwego karania, rozumianego jako wielopasmowa teoria resocjalizacji z udziałem społeczeństwa w środowisku lokalnym, i udostępnienia właściwych form opieki terapii probacyjnej jako systemu oddziaływań zmierzających do integracji i inkluzji społecznej.

TERAPIA PROBACYJNA PODSTAWĄ EDUKACJI SZKOLNEJ W PROCESIE PROFILAKTYKI PRE- I POSTDELIKTYWALNEJ

1.1. Zachowania problemowe młodzieży

Wiele badań dotyczących przyczyn przestępczości nieletnich – i możliwych sposobów zapobiegania jej – sugerowało, że wykształcenie odgrywa w tej kwestii centralną rolę¹. W ciągu ostatnich lat ograniczenie edukacji szkolnej jako elementu warunkującego przestępstwo było szczegółowo omawiane przez różnych badaczy². Podobne dyskusje toczyły się również w latach 50. i 60. Przykładowo badania szwedzkie zajmujące się sposobami i środkami zapobiegania przestępczości wśród młodych ludzi wykazały, że „(...) powstanie obowiązkowej 9-letniej szkoły powszechnej będzie z kilku względów umożliwiało większe wysiłki podejmowane w kierunku zapobiegania przestępczości” (Raport oficjalny Rządu Szwedzkiego, 1964)³. Wśród badaczy i personelu szkolnego istnieje silne przekonanie, że jedną z funkcji szkoły jest rzeczywiste zapobieganie przestępczości, a bardziej aktywne i systematyczne wysiłki w tym kierunku mogą sprawić, że szkoła efektywniej zapobiegać będzie dewiacji młodzieży.

1.1.1. Indywidualna i zbiorowa interwencja

Zasadniczo szkoły mogą podejmować kroki w kierunku zapobiegania przestępstwom, stosując dwie główne metody. Pierwsza z nich sprowadza się do sformułowania specjalnych programów przystosowanych dla uczniów mających problemy w szkole (mierne osiągnięcia w nauczaniu, wagary, chuligańskie zachowanie itp.), narażonych na ryzyko rozwoju przestępczego zachowania. Jest to tzw. interwencja indywidualna⁴. Druga metoda obejmuje działania zaprojektowane w celu obniżenia poziomu przestępczości wśród ogółu uczniów. Jest to interwencja zbiorowa. Indywidualna interwencja może przybrać formę poparcia i kontroli klasy przez psychologa lub doradcę czy też indywidualnego skierowania

¹ J. Wilson, G. Lounsbury, *From Children to Citizens. Families, Schools and Delinquency Prevention*, t. 3, New York 1994.

² D. Farrington, L. Ohlin, J. Wilson, *Understanding and Controlling Crime*, New York 1995; D. Farrington, R. Loeber, *RIOC and Phi as Measures of Predictive Efficiency and Strength of Association*, *Journal of Quantitative Criminology* 1991, nr 5.

³ *Aktion mot ungdomsbrott. En modell till försöksverksamhet (Action against Juvenile Delinquency. A Model for Experiment)*, Swedish Government Official Reports 1964.

⁴ J. Emanuelsson, *Särundervisningens förutsättningar och mål (Remedial Tuition: Requirements and Objectives)* (w:) M. Gummesson, L. Alexandersson, *Brottsförebyggande arbete i skolan – några forskningsvoån (Crime Prevention at School – Research Results)*, National Council for Crime Prevention 1992, nr 2, s. 103–111.

na korekcję. W rzeczywistości takie poparcie jest w dzisiejszych szkołach dość powszechne, chociaż rzadko motywowane ambicją zwalczania przestępczości nieletnich⁵. Tradycja umieszczania uczniów „problemowych” w specjalnych klasach czy szkołach sięga daleko wstecz i ma kilka zalet: jedną z nich jest umożliwienie polepszenia jakości metody regularnego nauczania proponowanej przez szkołę. Gold zauważył, że jeżeli uczniowie mający problemy są motywowani do pozytywnych nastawień w stosunku do szkoły oraz do aprobaty stabilnych związków z nauczycielami i kolegami ze szkoły, to powinni oni również być umieszczani w specjalnych, ochronnych klasach czy szkołach⁶.

Segregacja osób doświadczających trudności w szkole może także wywoływać wiele niepożądanych konsekwencji. Uczniowie tacy mogą zostać napiętnowani, ale też „mogą zacząć kreować samospełniające się przekonanie o własnym niepowodzeniu, które może stymulować danego człowieka do popełnienia przestępstwa, a nie temu zapobiegać” (Farrington)⁷. Po drugie, izolowani uczniowie mogą stracić kontakt z pozostałymi i wiązać się tylko z osobami o podobnych problemach⁸. Takie grupy problemowe, jak zostało wykazane, podnoszą poziom przestępczości⁹. Interwencja zbiorowa zmierza do ulepszenia pracy i osiągnięć szkoły przez organizacyjne, społeczne i edukacyjne innowacje. Przykładami obszarów, na których takie zmiany mogą być dokonane, są kontakty nauczyciel – uczeń, współpraca między uczniami, udział uczniów w nauczaniu i podziale odpowiedzialności w obrębie całej szkoły. Przypuszcza się, że zmiany innowacyjne w działalności i prowadzeniu szkoły wzmacniają pozytywne postrzeganie nauczania w szkole oraz obniżają ryzyko przestępczości¹⁰.

W szkołach, w których wskaźnik przestępczości uczniowskiej jest wysoki (i w których prawie zawsze istnieją inne typy problemów), nauczycielom trudno jest pełnić swoje obowiązki w sposób satysfakcjonujący. W tym samym czasie działania organizacyjne, takie jak dodatkowe zatrudnienie oraz wymiana wykwalifikowanych nauczycieli, mogą być ograniczone. Według G. Gottfredsona należy przede wszystkim udzielić poparcia raczej ulepszaniu aktualnej pracy szkoły niż zapobieganiu przestępczości uczniowskiej za pomocą indywidualnych interwencji¹¹.

W Stanach Zjednoczonych Ameryki ukończono kilka projektów mających na celu zredukowanie przestępczości wśród uczniów przez interwencje zbiorowe. W badaniu eksperymentalnym, w którym wykorzystywane były rozmaite programy w celu wzmocnienia zaangażowania uczniów w nauczanie oraz kreowania pozytywnego klimatu w szkole, D. Gottfredson stwierdził mały, aczkolwiek zauważalny spadek wskaźnika przestępstw zgłaszanych przez uczniów.

Indywidualne i zbiorowe interwencje nie wykluczają się wzajemnie¹². Interwencja zbiorowa może być np. wprowadzona jako próba zmniejszenia proporcji uczniów popeł-

---

⁵ M. Gold, *Scholastic Experiences. Self-Esteem and Delinquency: A Theory for Alternative Schools, Crime and Delinquency* 1990, nr 24.

⁶ Tamże.

⁷ D. Farrington, *Schools and Delinquency Prevention, Today's Delinquent* 1993, nr 6.

⁸ J. Hawkins, H. Doueck, D. Lishner, *Changing Teaching Practices in Mainstream Classrooms to Improve Bonding and Behavior of Low Achievers*, *American Educational Research Journal* 1992, nr 2.

⁹ D. Hargreaves, *Social Relations in a Secondary School*, London 1991.

¹⁰ Tamże.

¹¹ D. Gottfredson, *Examining the Potential of Delinquency Prevention Through Alternative Education*, *Today's Delinquent* 1993, nr 6.

¹² G. Gottfredson, *American Education: American Delinquency*, *Today's Delinquent* 1996, nr 6.

niających przestępstwa jako całości, podczas gdy interwencje indywidualne mogą być skierowane na obniżenie przestępczości wśród uczniów, którzy przeżywają problemy związane ze szkołą¹³. Połączeniem teoretycznych założeń tych dwóch typów interwencji jest stwierdzenie, że szkoła jako instytucja społeczna odgrywa ważną rolę w rozwoju dzieci i młodzieży. Zaobserwowano także, iż ciężar odpowiedzialności za socjalizację dziecka i młodego człowieka jest przeniesiony z rodziców na szkołę i że konsekwencje niepowodzenia mają większe znaczenie dla jednostki¹⁴.

Od szkół oczekuje się nie tylko tego, by przekazywały podstawowe umiejętności, lecz także by wprowadzały w życie uczniów wzory odpowiedzialności, aby wychowywały ich na rozumnych członków społeczeństwa. Innymi słowy, na szkołach ciąży powinność przekazania uczniom wartości i norm oraz wpojenia im standardów zachowań, które są w danym społeczeństwie akceptowane¹⁵. Dlatego też kwestia, czy szkoły, przez indywidualną czy zbiorową interwencję, naprawdę mogą zapobiegać przestępstwom, pozostaje z natury rzeczy sprawą empiryczną.

Głównym zamysłem poniższych rozważań jest przeanalizowanie niektórych wyników badań nad przestępczością wśród uczniów z problemami szkolnymi i określenie, jak duży zasięg szkolnych problemów może skutkować zachowaniem przestępczym. Zaprezentowany zostanie również przegląd badań na temat międzyszkolnych różnic w przestępczości uczniowskiej oraz omówione zostanie znaczenie społecznej, ekonomicznej i demograficznej struktury obszarów, składu uczniów oraz społecznych, organizacyjnych i edukacyjnych działań szkoły podejmowanych w związku z kwestią przestępczości.

1.1.2. Przestępczość wśród uczniów „problemowych”

Dogmatem badań kryminologicznych jest, że uczniowie, którzy mają problemy w szkole, popełniają przestępstwa i o wiele częściej niż pozostali są notowani w kryminalnych kartotekach. Ma to zastosowanie przede wszystkim w stosunku do chłopców; niestety, niewiele badań zostało przeprowadzonych wśród dziewcząt¹⁶.

Badania prowadzone przez wielu badaczy dowiodły istnienia znaczącego związku pomiędzy:

- 1) niskim poziomem nauczycielskich osiągnięć, niskimi ocenami a przestępczością¹⁷;
- 2) naganami i przestępczością¹⁸;
- 3) zachowaniem w szkole a przestępczością¹⁹.

¹³ G. Gottfredson, *An Empirical Test of School-Based Environmental and Individual Interventions to Reduce the Risk of Delinquent Behavior*, Criminology 1994, nr 24.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ D. Farrington, *Schools and Delinquency Prevention...*; D. Olweus, *Det går att minska mobbing i skolan! (Mobbing at Schools Can be Reduced!)*, Psykologtidningen 1989, nr 7.

¹⁷ J. Hawkins, T. Lam, *Teacher Practices, Social Development and Delinquency* (w:) *The Prevention of Delinquent Behavior*, red. J. Burchard, S. Burchard, Beverly Hills 1992.

¹⁸ J. Ouston, *Delinquency, Family Background and Educational Attainment*, British Journal of Criminology 1994, nr 24.

¹⁹ D. Farrington, *Truancy, Delinquency, the Home and the School* (w:) *Out of School: Modern Perspectives*, In *Truancy, and School Refusal*, red. L. Hersov, I. Berg, New York 1990, s. 49–63; T. Tennent, *School Non-Attendance and Delinquency*, Educational Review 1991, nr 13; B. Tizard, T. Burgess, H. Francis, H. Goldstein, M. Joung, J. Hewison, *Fifteen Thousand Hours: A Discussion*, London 1990.

Andrzej Bałandynowicz – profesor zwyczajny doktor habilitowany nauk prawnych; kierownik Zakładu Pedagogiki Pokoju i Probacji oraz Zakładu Kryminologii i Nauk Penalnych Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach; autor ponad 400 prac naukowych o tematyce resocjalizacyjnej. Jego zainteresowania koncentrują się na badaniu zjawisk społecznych z zakresu kryminologii, penologii, penitencjarystyki, socjologii prawa oraz filozofii prawa. Jako kryminolog i penitencjarysta jest twórcą nowoczesnej filozofii karania z udziałem społeczeństwa i systemu probacji z wykorzystaniem kar wolnościowych.

■ W opracowaniu przedstawiono model karania sprawców przestępstw na poziomie myślenia abolicjonistycznego, opartego na wartościach tożsamości osobowej, społecznej i kulturowo-cywilizacyjnej. Ukazano ponadto model terapii probacyjnej rozumiany jako obszar kontroli i zmiany społecznej odzwierciedlający teorie naukowe w interdyscyplinarnym myśleniu, który zakłada udział wielu dziedzin nauki oraz zindywidualizowanych doktryn badawczych opisujących i wyjaśniających przedmiot poznania.

■ Autor, na podstawie swoich wieloletnich badań zjawisk społecznych z zakresu kryminologii, penitencjarystyki i filozofii prawa, prezentuje teorie wychowania do wolności, adaptacji do wolności oraz wielopasmowej resocjalizacji z udziałem społeczeństwa z wykorzystaniem kar wolnościowych i sprawiedliwości naprawczej.

■ Publikacja jest przeznaczona dla sędziów, adwokatów, prokuratorów, pracowników systemu penitencjarnego, kuratorów sądowych, a także studentów prawa, pedagogiki, psychologii i socjologii.

„Książka (...) stanowi kolejną cenną pozycję kryminologiczno-penitencjarną charakteryzującą się wnikliwym i rzetelnym podejściem do przedstawianych w niej zagadnień teoretyczno-metodycznych. Myślą przewodnią książki jest wypracowanie teorii sprawiedliwego karania w oparciu o zróżnicowany katalog środków penalnych. (...) Książkę (...) cechuje interdyscyplinarne spojrzenie na zagadnienia związane z sensem kary kryminalnej, przedstawione analizy w tym zakresie cechuje wnikliwość oraz trafność, co jest zasługą wykorzystania niezwykle bogatej, wieloaspektowej literatury przedmiotu oraz przyjętych poprawnych założeń. Dużym walorem tej pozycji książkowej jest dokonanie analiz przy jednoczesnym uwzględnieniu czynników genetycznych i procesów rozwoju historycznego”.

Prof. zw. dr hab. dr h.c. Brunon Hołyst

„Publikacja ukazuje rolę i jakość filozofii karania, zestaw środków penalnych i ich znaczenie dla jednostki. Nowoczesna teoria kary, oparta na paradygmacie sprawiedliwości formalnej, ekwiwalentnej i naprawczej, daje podstawę do dywersyfikacji środków karnych, w tym realizacji probacji w szerokim zakresie jako nowoczesnego systemu sprawiedliwego karania, rozumianego jako wielopasmowa teoria resocjalizacji z udziałem społeczeństwa w środowisku lokalnym i udostępnienia właściwych form opieki terapii probacyjnej jako systemu oddziaływań zmierzających do integracji i inkluzji społecznej”.

Dr hab. Anna Kieszkowska, prof. UJK

ISBN 978-83-264-8005-8

9 788326 480058

Cena: 79 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01

zamowienia.ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

9788326480058 W01P01